

AUNIOS

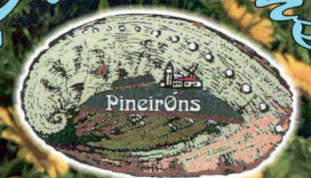
Nº 23

MAIO 2018

20
Aniversario
1998-2018

ASOCIACION CULTURAL

Pineirões

ONS: DO SEFORO Á AUTARQUÍA

Por: Belarmino Barreiro Rosales

Os arquivos teñen como funcións de seu, recoller, conservar e servir mediante a difusión os fondos documentais que os integran. Precisamente esta última, a da transmisión por medio do seu persoal a cargo, os arquiveiros, caracterizan e determinan os arquivos de natureza pública para así seren garantes da información e dereitos á cidadanía entre a que se atopan os investigadores. Aínda así, con todo a profesión dos arquiveiros, bibliotecarios, documentalistas e museólogos (reunidos colexiadamente nun mesmo Corpo facultativo superior) segue a ser un traballo de risco, non sei se a máis arriscada do mundo ou non como recentemente se aseguraba no decano dos xornais (1), pero ó arquipélago das illas Ons aínda lle quedan por escribir páxinas gloriosas do seu pasado arquivístico (incluíndo o arqueolóxico) e non digamos do seu futuro.

Destá volta queremos presentar dous documentos locais de primeiros do século vinte en consonancia con outros semellantes xa difundidos (2) relativos á explotación da terra e a súa relación directa e persoal cos moradores da illa, aquí colonos, que os vincula inexorablemente en réxime de dependencia co territorio insular. Trátase de dous contratos privados de arrendamento a diferente nivel de vinculación: o primeiro deles por antigüidade, establécese en xaneiro de 1911 entre a Casa de Valadares e Marquesado de Mos, naquel intre propietaria das illas e mailo que vén sendo arrendatario ou administrador cabezaleiro dos colonos Marcial Bernadal sen segundo, futuro mercador da metade in solidum do arquipélago xunto co médico forense vigués, natural do lugar do Burgo da parroquia de Santa María de Cela, municipio de Bueu, don Manuel Riobó Guimeráns (3). O segundo dos contratos de facto, vai inserido nunha acta de conciliación promovida polo referido doutor, unha vez que se fixo co cen por cen da propiedade das illas, efectuada polo xulgado municipal de Bueu in situ no 30 de novembro de 1921 tendo por conciliados á totalidade de colonos de Ons naquel intre trala revolta destes en relación ó seu estatus xurídico e patrimonial. Aquí a relación contractual non pasa por un administrador senón que se establece directamente polo novo propietario e señor de Ons cos colonos ou levadores da terra. (4)

Ons, acta de conciliación 1921.

Efectivamente, estamos no século XX e nos tempos do inicio da redención foral tan alleos ás illas, e que tan teimudamente predicaba don Eduardo Vincenti Reguera, daquela deputado a Cortes por Pontevedra con accións parlamentarias varias (5). Ons non coñece máis ca o réxime foral feudal ata a súa definitiva expropiación pola administración do Estado a principios dos anos corenta, en canto á súa organización territorial e humana dende que por privilexio real lle fora outorgado á Mitra compostelá na persoa do Bispo, logo arcebispos e posterior pase á Casa de Valadares en tempos da desamortización, se ben é certo non ininterrompidamente en canto a períodos de despoboamento e volta a colonizar, pero sempre e claramente en réxime de señorío, ben eclesiástico, ben civil. Supón un determinismo de máis de vinte séculos de duración. Como reflicte o documento número un, a relación do propietario ou señor coa terra indominicata que son as illas establécese a través dun administrador ou cabezaleiro que á súa vez non contrata, senón establece e adscribe os colonos ó territorio, designándolle as casas nas que habitan e os predios ou tenzas a modo de lotes, medidos en ferrados de superficie (mansus) e capacidade (a mercé a satisfacer) ós que obrigatoriamente se teñen que suxeitar para poder subsistir. Estamos diante dun claro seforo, é dicir sub-aforamento. De privilexio real ó dono señor que afora a

un intermediario que “governa e administra no seu nome” o feudo latifundista das illas que son traballadas á súa vez polos colonos (sub-aforadas).

No segundo dos documentos, a relación propietario que segue a ser señor, cos colonos varía: motivado á concentración da propiedade restituída nunha única persoa, que durante uns poucos anos estivo dividida entre dous socios por mor da cantidade elevada da época (medio millón de pesetas), un deles o propio administrador cabezaleiro (o que nos dá a medida da vasalaxe en canto a que o criado converteuse en amo-señor a costa dos colonos nunha década), (6) e ó levantamento dos colonos como arriba quedou dito, fan que as condicións contractuais se establezan directamente entre o señor e os vasallos. O que aparentemente parece unha mellora destas, aforrando intermediarios, ó final non é tal, pois chégase ó punto da negación da propia liberdade persoal a dispor, mesmo a ter con cartos propios ningún outro ben na illa que non sexa propiedade do señor. Dende as casas nas que moran, as reses que crían e os peixes que pescan, sen posibilidade de tenza propia ningunha. Do exacto cumprimento desta premisa pende todo: o ter un teito, ter dereito a traballar terras para o sustento, que os fillos poidan emanciparse, a posibilidade ou non de recibir escola, a moral con asistencia relixiosa, mesmo o enterramento ... Todo debe ser propiedade do señor e alugado a el mesmo, a quen se lle renderá contas da diferenza de valor que tamén estipula o propietario das illas directamente ou por medio de persoa autorizada, como será o seu propio fillo, don Didio Riobó Bustelo inicialmente e logo a través de sociedade mercantil “Isla De Ons, S.L.” (comercializadora entre outros do

polbo e peixe pescado). Incluso está sometida a este réxime a lancha de comunicación coa península, por tanto a liberdade de movemento. É o que se coñece como “parcería”. Estamos ante unha volta de porca afondando en conceptos feudais como o do patrocinio (estar baixo un patrón) e o beneficio ou feudo nos que os lazos non se establecen entre cidadáns libres e iguais senón persoais e individuais de gratitude, dependencia e débeda permanente tanto no plano material como da moral. A illa como unha autarquía en si mesma en pleno século vinte, como illa física e xeográfica que é, pero tamén unha illa social, humana e comunitaria a poucos quilómetros doutra civilización paralela. Non en van se dicía que a única relación “co exterior” (interior para nós) era o servizo militar obrigatorio para os varóns. Neste sentido o documento segundo da acta de conciliación reflicte todo este mundo anacrónico que non quere maiores interpretacións que a súa lectura detallada.

Documento número un :

No pazo de Castrelos a dezaseis de xaneiro de mil novecentos once, diante das testemuñas que ó final se expresarán, comparecen como arrendador, o Excmo. Sr. Don Fernando Quiñones de León y Elduayen, Marqués de Mos e de Valadares, maior de idade, casado e veciño deste termo municipal. Como arrendatario, don Marcial Bernadal, sen outro apelido, tamén maior de idade, casado, industrial e veciño de Ons, parroquia de Beluso, termo municipal de Bueu.

Providos de vixentes cédulas persoais e con capacidade legal para formalizar a presente escritura de arrendamento expoñen: que o Sr. Marqués é propietario das Illas de Ons, pertencentes á parroquia de Beluso, termo municipal de Bueu, partido xudicial de Pontevedra, compostas de dúas illas, unha inculta e a outra en onde se atopa unha fábrica de salgadura, adicada ó cultivo de millo e centeo. Nesta última hai colonos e para o seu servizo existe unha lancha propiedade tamén do Sr. Marqués, dos que os seus aparellos gárdanse e seguirán gardando en dita fábrica.

Que convidados entre os comparecentes o arrendo das mencionadas Illas, outorgan o presente documento con suxeición ás seguintes estipulacións.

Primeira: o Sr. Marqués dá en arrendamento ó don Marcial Bernadal das referidas Illas de Ons coas súas rendas, dereitos e regalías e maila lancha de que vai feita mención por termo de cinco anos a contar dende o día de hoxe, sendo a mercede do mesmo a cantidade de seis mil cincocentas pesetas anuais que o arrendatario se obriga a satisfacer no Banco de España desta cidade na conta corrente do Sr. arrendador e, no seu defecto á persoa que este nomee nesta dita cidade e do xeito seguinte: cinco mil cincocentas pesetas o día dezaseis de xaneiro e as mil restantes o primeiro de abril de cada ano vencido, todo en moedas de prata precisamente e non en papel creado nin por crear, aínda que sexa de curso forzoso.

Segunda: o Sr. arrendador resérvase o dereito exclusivo de cazar en ditas Illas, o de poboalas de perdices ou outras especies de caza e o de habitar na fábrica durante as expedicións de caza.

Terceira: o arrendatario non consentirá que habiten nas Illas

persoas que non cultiven algunha parte delas e procurará que os colonos fagan desmontes e sementeiras de piñeiro, de xeito que se mellore o cultivo.

Cuarta: o arrendatario só poderá desafuizar ós colonos que se neguen ó cultivo da terra ou ós que non lle paguen a pensión ou canon correspondente.

Quinta: os desmontes que fagan os colonos estarán exentos de pagar maior canon durante o termo deste arrendo.

Sexta: o arrendatario queda obrigado a coidar de que ninguén cace nas Illas sen permiso do Sr. arrendador e a que non se destrúa a caza nin os niños polos colonos, ó efecto de non permitiren ningunha clase de can nas Illas.

Sétima: son por conta do arrendatario tódalas reparacións que necesite a lancha para servizo das Illas ou os seus aparellos.

Oitava: o arrendatario poderá facilitar ós colonos o gando que necesiten e non poderá cobrarlles máis que a metade das utilidades do mesmo. Cada colono poderá ter unha cabeza de gando sempre que o adquira con cartos propios, no seu caso ningunha participación terá o arrendatario nas utilidades de dita cabeza de gando.

Novena: para o cumprimento das obrigas e incidencias nadas deste contrato sométense as partes ó Xulgado de Primeira Instancia de Vigo.

Décima: o presente contrato elevarase a escritura pública cando algún dos outorgantes o pida e os gastos que con isto se ocasionen así como toda clase de impostos creados ou por crear que afecten ó mesmo serán por conta e cargo do arrendatario.

Nos termos expostos dan por finalizado o presente documento que aceptan os outorgantes. Así o outorgan e asinan coas testemuñas presentes José Pascual Cobas e Enrique Rial Neira, maiores de idades, veciños desta parroquia, sen excepción, na data ó principio referida.

(Seguen ás sinaturas e rúbricas de El Marqués de Mos, Marcial Bernadal, Enrique Rial e José Pascual).

Ons, antiga salazón.

Documento número dous:

Testemuño da acta de conciliación celebrada na Illa de Ons o 30 de novembro de 1921 e diante do Xulgado municipal de Bueu, polo Sr. Don Manuel Riobó Guimeráns e os colonos daquel territorio, pola que recoñeceron estes como dono absoluto de dita Illa ó Sr. Riobó

Don Ricardo Gómez Neira, Secretario do Xulgado Municipal de Bueu

CERTIFICO: que no atado de actas de conciliación correspondente ó ano actual, atópase a que á letra di:

“Na Illa de Ons a trinta de novembro de mil novecentos vinteún. Diante D. Benito Pazos Peleteiro, Xuíz municipal e eu, Secretario, compareceron previamente citados para celebraren acto de conciliación o demandante D. Manuel Riobó Guimeráns, viúvo, Médico Forense do partido xudicial de Vigo, cidade da que é veciño, asociado do seu home bo D. Antonio Portela Piñeiro, veciño de Bueu e os demandados Vicente e José López García, Antonio Méndez Otero, Juan Patiño Crujeiras, Gabriel Patiño López, Perfecto Piñeiro Masenlle, Ramón Blanco Masenlle, Sabino Méndez Comesaña, Andrés Reboiras Vidal, Juana Patiño Blanco, Maximino Domínguez Regueira, Gumersindo Méndez Otero, Arturo Goberna sen segundo, Manuel Acuña Otero, Serafín Acuña Méndez, Francisco Otero García, Ramón Otero P´rez, Emilio Patiño Crujeiras, Ceferino Sampedro Piñeiro, Serafín Reiriz Camarada, Isolino Patiño Reiriz, Constantino Otero Troncoso, Manuel Méndez Goberna e a súa muller Rosa Patiño Blanco, Perfecto Vidal sen segundo, José Reboiras Patiño, Jacobo Blanco Pereira, Manuel Méndez sen máis apelido, Eugenio Acuña Méndez, Ramona Domínguez Solla, Serafín Blanco Pereira, José Ramón de Dios, José Dios Otero, Hilario Arpón Martínez, Dolores Sampedro Piñeiro, Marcelina Vidal Entenza. Francisca Vidal Entenza, Fermín Martínez sen segundo, Francisca Otero Méndez, José Patiño Reiriz, Serafina Méndez Otero casada con Juan Martínez, Modesta Otero casada con José Méndez Goberna, Carmen Patiño casada con Celestino Otero Troncoso, Elvira Blanco Millares casa(da) con Vicente Blanco Solla, Soledad Vidal Entenza casada con Juan Pérez Reiriz, Ramona Otero Vidal casada con Jesús Otero Estévez e Benita Otero Méndez; dos que os seus homes aseguran ter licencia marital en forma para comparecer a esta acta, os homes mariñeiros e as mulleres adicadas ós labores da casa e labranza, veciños desta Illa, acompañados do seu home bo, don José Álvarez Vázquez, veciño da vila de Marín, tamén maiores de idade.

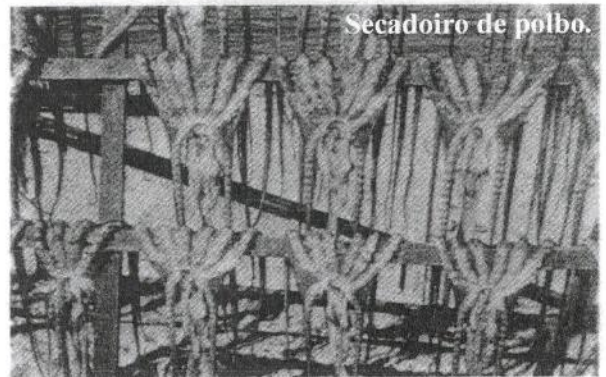
E polo accionante Sr. Riobó expone: que convoca a este acto ós demandados para que como colonos arrendatarios de terreos e casas que traballan e ocupan na Illa de Ons, propiedade do solicitante recoñézano como dono e se aveñan a satisfacerlle a mercé do arrendamento de mil novecentos vinte e un, entregándolle as ganancias de tódalas reses que levan en parcería da pertenza do expoñente e renoven ou modifiquen estes contratos do xeito que conveña e propoña o expoñente, dispoñéndose noutro caso a desaloxar os inmobles que ocupan, sendo esta conciliación o segundo aviso ó previo requirimento para o desafuzamento.

Os demandados contestan: que dispostos a recoñecer os dereitos do Sr. Riobó, acceden e achantan en tódolos termos da demanda e para fixar as condicións que entre todos han ser base de harmonía e tranquilidade, pregan ó Sr. Riobó as atenda e determine, consignándoas neste acto.

Na súa virtude, despois de ter conferenciado entre si ambas partes, conveñen en transixir tódalas súas diferencias a medio das seguintes estipulacións:

Primeira: tódolos demandados recoñecen ó Sr. Riobó por único dono de tódalas Illas de Ons por telas adquirido do seu lexítimo propietario os Sres. Marquesa Viúva de Mos e Marqués de Alcedo, veciños de Vigo e Roma respectivamente por escritura pública outorgada perante o Notario daquela cidade don Casimiro Velo de la Viña, e de Marcial Bernadal por outra transacción diante do mesmo Notario en vinte e oito de xaneiro do ano actual, inscritas no Rexistro da Propiedade do partido, finca número 1625, sexta inscrición e declaran: que así as casas coas súas dependencias que habitan como tódolos terreos que cultivan son da exclusiva pertenza e do dominio pleno do Sr. Riobó, quen viñan satisfacendo a renda anual acordada en arrendamento ó Administrador das mesmas Illas, e na súa consecuencia obríganse a pagar a mercé de dito arrendamento correspondente ó ano actual na forma expresada que determinarán neste acto. Debendo facer constar que depoñen a súa actitude hostil, efecto de influencias estrañas, perniciosas que obcecándoos nas súas limitadas luces intelectuais, leváronos a un camiño que nin a súa vontade nin os seus sentimentos permitíanos razoar con tranquilidade e sosego; polo cal recoñecendo os favores e mercés que recibían do Sr. Riobó, préganlles o perdón por tal ingratidade, esperando que este agravio non será causa de maior anoxo que arme ó Sr. Riobó contra eles.

Segunda: para que sirva de base ós contratos singulares que o Sr. Riobó leve a efecto cos demandados, a medio da consignación do convido en documentos públicos ou privados, manifestan que levan da propiedade daquel señor, terras e

Secadoiro de polbo.

casas e dependencias en arrendamento polas que pagan as seguintes rendas ou mercés, consignando ademais o gando que levan parceria propiedade do Sr. Riobó, prezos nos que se mercaron e o das reses que adquiriron con cartos propios dos demandados que pasarán a ser propiedade de dito Sr. Riobó, nesta forma:

Vicente López García: corenta e catro ferrados de millo. Gando, dous bois e ademais dous becerros mercados estes dous últimos en cincocentas pesetas con cartos deste colono e os primeiros propiedade do Sr. Riobó.

José López García: trinta ferrados de millo. Gando dúas vacas, unha destas vendeuna en cincocentas cincuenta pesetas e ademais unha becerra das que tiña o Sr. Riobó na Illa.

Antonio Méndez Otero: trinta e un ferrados de millo. Gando dous bois e mercou con cartos propios dous becerros en cincocentas pesetas.

Ons, vista aérea.

Francisco Martínez Rivas: tres ferrados. Gando dous bois mercados en seiscentas oitenta e cinco pesetas e vendeu en mil noventa e cinco pesetas e con esta suma mercou outros dous en setecentas pesetas.

José López Otero: dezaioito ferrados de millo. Gando dous bois mercados en setecentas oitenta pesetas e vendeu en mil cen pesetas; con esta suma mercou outros en setecentas pesetas e ademais unha xata en duascenas cinco pesetas.

Serafina Méndez Otero, casada con Juan Martínez: seis ferrados de millo da partida de Ramón Blanco Masenlle.

Juan Patiño Crujeiras: tres ferrados de millo. Gando dous bois que foron mercados en mil pesetas.

Gabriel Patiño López: nove ferrados de millo da partida de Antonio Patiño Crujeiras.

Perfecto Piñeiro Masenlle: cincuenta e cinco ferrados de millo.

Gando dúas vacas que foron mercadas en seiscentas oitenta e cinco pesetas e vendidas en mil trescentas cincuenta pesetas. Con esta cantidade mercou dous bois en setecentas sesenta e cinco pesetas e dous becerros en catrocentas trinta pesetas.

Ramón Blanco Masenlle: oitenta e sete ferrados de millo. Gando dous bois procedentes da sociedade que formou o Sr. Riobó e Marcial Bernadal, vendidos en mil trescentos setenta e cinco pesetas. Con esta suma mercou dous bois en oitocentas vinte e cinco pesetas, outros dous en cincocentas dez e unha becerra en duascenas, propiedade do Sr. Riobó.

Sabino Méndez Comesaña: oito ferrados de millo da partida de Ramón Blanco- Gando dous bois que mercou con cartos propios deste colono en cincocentas pesetas.

Andrés Reboiras Vidal: sete ferrados de millo. Gando unha becerra que di mercou con cartos do mesmo en cento oitenta pesetas cincuenta céntimos.

Juana Patiño Blanco: vinte e nove ferrados de millo. Gando dous bois mercados en mil cento setenta e cinco pesetas e con cartos propios mercou dous becerros en cincocentas pesetas.

Maximino Domínguez Regueira: trinta e oito ferrados de millo. Gando dous bois mercados en oitocentas corenta pesetas e vendidos en mil oitenta. Con esta cantidade mercou outros dous bois tamén en oitocentas corenta pesetas tendo o resto a disposición do Sr. Riobó.

Gumersindo Méndez Otero: sete ferrados e medio de millo.

Arturo Goberna sen segundo: tres ferrados de millo.

José Méndez Goberna: vinte e dous ferrados de millo. Gando dous bois mercados en oitocentas trinta pesetas e vendidos en mil cento cincuenta, mercando con esta suma outro par de bois en oitocentas dez pesetas e unha becerra en duascenas pesetas.

Manuel Reiriz Regueira: dez ferrados de millo. Gando dous becerros dos que tiña nas Illas o Sr. Riobó.

Antonio Patiño Crujeiras: cincuenta e seis ferrados de millo. Gando dous bois mercados en novecentas trinta pesetas e mercou con cartos propios dous becerros en cincocentas pesetas.

David Otero García: vinte ferrados de millo. Gando dous bois mercados en mil sesenta pesetas e ademais outros dous dos que recolleu dos que tiña na Illa o Sr. Riobó.

Manuel Acuña Otero: vinte e sete ferrados de millo. Gando dous bois mercados en oitocentas setenta e dúas pesetas cincuenta céntimos.

Serafín Acuña Méndez: sete ferrados de millo.

Francisco Otero García: oito ferrados e medio de millo.

Ramón Otero Pérez: vinte ferrados de millo. Gando dous bois mercados en mil pesetas.

Emilio Patiño Crujeiras: vinte e seis ferrados de millo. Gando tres becerros mercados, dous en oitocentas setenta pesetas e outro ó seu parecer en duascenas trinta pesetas, este último durante a sociedade dos Sres. Riobó e Bernadal.

Ceferino Sampetro Piñeiro: tres ferrados de millo.

Serafín Reiriz Camarada: sete ferrados de millo. Gando unha becerra que mercou con capital seu este colono en duascenas vinte e cinco pesetas.

Isolino Patiño Reiriz: habita unha caseta na porción de terreo ou casal do seu sogro sen pagar mercé algunha, interesando do Sr. Riobó lle arrende unha porción de terreo desta Illa.

Constantino Otero Troncoso: habita tamén unha caseta construída no casal ou porción do seu pai Ramón Otero e non paga arrendo.

Celestino Otero Troncoso, ausente: habita a súa familia nunha caseta construída no monte e non paga arrendo.

Manuel Méndez Goberna: corenta e tres ferrados de millo e a súa muller Rosa Patiño Blanco, tres ferrados. Gando dous bois mercados en mil duascenas pesetas e ademais con cartos propios mercou dous becerros en cincocenas pesetas.

Perfecto Vidal sen segundo: trinta ferrados de millo. Gando dous bois mercados en catrocenas pesetas e vendidos en mil duascenas pesetas. Mercou con esta cantidade un par de bois en oitocenas pesetas tendo o resto a disposición do Sr. Riobó.

José Reboiras Patiño: trinta ferrados e medio de millo. Gando dous bois que di son da súa pertenza mercados en catrocenas cincuenta pesetas hai tres anos e vendeu en mil trescentas vinte e cinco pesetas fará uns tres meses; e despois, mercou outro par de bois en setecenas cincuenta pesetas.

Jacobo Blanco Pereira: trinta e oito ferrados e medio de millo. Gando dous bois que foron mercados en oitocenas noventa pesetas.

Manuel Méndez sen segundo: seis ferrados de millo.

Eugenio Acuña Méndez: tres ferrados de millo.

Ramona Domínguez Solla: vinte ferrados de millo. Gando dous bois e unha becerra mercados os dous primeiros en setecenas dez pesetas e vendidos en mil cen pesetas. Con esta cantidade mercou dous becerros en setecenas dez pesetas e un becerro en cento noventa pesetas. Ademais cultivou unha porción de terreo chamado A do Bogueiro na Area dos Cans pola metade da súa produción.

Serafín Blanco Pereira: vinte e catro ferrados de millo. Gando dous bois mercados en novecentas trinta pesetas e leva ademais unha parcela de terreo chamada Sangrón tamén pola metade da súa produción.

José Ramón de Dios: vinte e un ferrados e medio de millo. Gando dúas vacas, unha delas parida coa súa cría e outra preñada, mercadas en cincocenas corenta e cinco pesetas.

José Dios Otero: nove e medio ferrados de millo.

Hilario Arpón Martínez: dous ferrados de millo.

Dolores Sampetro Piñeiro: vinte e catro ferrados de millo. Gando dous bois mercados en oitocenas dez pesetas e dous becerros en seiscentas cincuenta pesetas. Os dous primeiros vendeunos en novecentas vinte pesetas e con este importe mercou unha becerra en duascenas dez pesetas, quedando o resto e aqueles a disposición do Sr. Riobó.

Marcelina Vidal Entenza: un ferrado de millo.

Elvira Blanco Millares casada con Vicente Blanco Solla, ausente: oito ferrados de millo.

Francisca Vidal Entenza: trinta e tres ferrados de millo. Gando dous bois mercados en seiscentas cincuenta e cinco pesetas e mercou dous becerros con cartos seus en catrocenas quince pesetas.

Fermino Martínez sen segundo: trinta e catro ferrados de millo. Gando dous bois mercados en novecentas trinta pesetas, unha becerra das que tiña o Sr. Riobó na Illa e dous becerros que mercou con cartos da súa pertenza en cincocenas pesetas.

Soledad Vidal Entenza casada con Juan Pérez Reiriz, ausente: vinte e tres ferrados de millo. Gando dous bois mercados en mil novecentas noventa pesetas, vendidos na mesma cantidade coa que mercou outros dous bois en oitocenas dez pesetas e o resto entregarallo ó Sr. Riobó.

Ramona Otero Vidal, casada: sesenta pesetas en cartos. Gandos, dous bois mercados en mil sesenta pesetas.

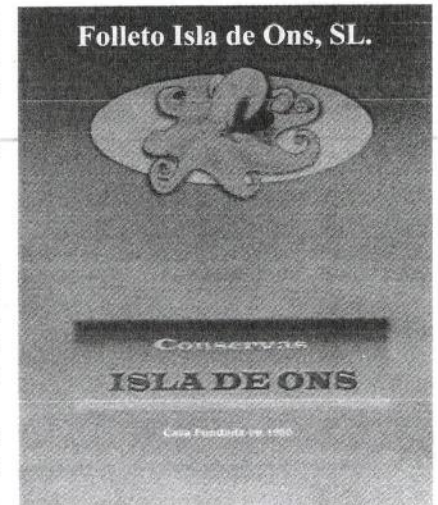
Francisca Otero Méndez: trinta ferrados de millo. Gando dous bois mercados en setecenas sesenta pesetas.

José Patiño Reiriz: dez ferrados da partida de Antonio Patiño. Gando unha becerra que mercou cos seus cartos en cento noventa e cinco pesetas.

Benita Otero Méndez: habita unha casa con pequena porción de terreo circundado, polo que espera lle sinale o Sr. Riobó a mercé que ha de pagar.

Terceira: que lle son en deber o arrendo vencido no San Martiño último, que pagarán ata marzo de mil novecentos vinte e dous en gran ou en cartos, a elección do Sr. Riobó e segundo o prezo que fixe por ferrado. Despois de marzo pagarán tamén en gran ou cartos con igual opción fixando aquel Sr. novo tipo ó froito. En semellantes condicións e vencementos verificaranse os demais pagamentos nos anos sucesivos, mentres existan os novos contratos de arrendamento que serán con determinación dos inmobles e mercé de cada arrendatario.

Cuarta: pasará a propiedade do Sr. Riobó o gando que mercaron os arrendatarios cos seus cartos, abonándolles aquel prezo exacto e verdadeiro do coste de cada res; e quedando así todo o gando en parcería, sendo criador o arrendatario e dono o Sr. Riobó, sen que agora, nin no sucesivo, poidan os colonos ter outras reses que non sexan do Sr. Riobó ou as que este señor os autorice, debendo intervir en tódalas compras e vendas do gando o Sr. Riobó ou quen o represente.

Quinta: para que haxa orde e reine a maior tranquilidade na Illa, rexurdindo a moral - na que a práctica desgraciadamente deixa moito que desexar - estipúlase como feito primordial deste convenio: que se por virtude de actos delituosos cometidos por calquera dos habitantes da Illa, desen estes lugar a procedemento, instado por querela ou por acción pública no cal recaese sentenza condenatoria, o testemuño da mesma servirá sen previo requirimento para promover o lanzamento de desafuzamento do arrendatario na familia na que se cometese a falta sen necesidade de esperar ó remate do ano agrícola nin ó termo estipulado no contrato, consentindo os demandados que o Sr. Riobó reteña en depósito xudicial os inmobles e semoventes así como os froitos do desafuzado para responder de tódolos resultados das actuacións promovidas con tal motivo.

Sexta: o Sr. Riobó acepta tódalas anteriores estipulacións e outórgalles o perdón solicitado, condicionándoo ó cumprimento exacto dos deberes e obrigas que ofrecen gardar no sucesivo, comprensivos non tan só na realización de canto concerne ós contratos de arrendamento, senón que moi principalmente gardando obediencia, respecto e consideración ó Sr. Riobó e a quen o represente, levando a orde e a moral nas respectivas familias e en tódolos actos públicos que na Illa executen, cumprindo así tódolos deberes relixiosos para o cal o Sr. Riobó porá da súa parte todo o posible a fin de conseguir o culto e o ensino na Illa para que nunca poida dicirse que alí se deixa criar sen educar xeracións de seres dexenerados. Promete á súa vez o Sr. Riobó, eloxiando a conducta que agora demostran adoptar os demandados, influír no seu favor todo o que ó seu alcance estea para salvarlos das dificultades actuais en que, pola súa falta de reflexión e ruda cegueira, se atopan enredados, esperando que esta boa vontade do Sr. Riobó non sirva de pretexto a novas excitacións e rebeldías dos demandados, apreciando como debilidade e rendemento este acto de clemencia e caridade que desinteresadamente lles concede.

Sétima: que se algún erro ou omisión cometesen os aquí demandados na designación do número de ferrados de millo que deben satisfacer anualmente, por virtude de arrendo ó Sr. Riobó ou no de reses propiedade deste e aqueles, será resolto de conformidade con dito señor.

Piden por último ó Sr. Xuíz dea o acto por rematado coa avinza estipulada nas anteriores bases de transacción.

E o Sr. Xuíz así o estima previa lectura do seu contido no que se afirmaron e ratificaron todos que asinan os que saben e a rogo dos que expresaron non verificalo fano D. José Palacios Pérez e D. Bernardino Fernández, veciños de Bueu, despois do Sr. Xuíz que acorda se expidan ás partes certificacións que interesen, de que certifico.- Benito Pazos, Manuel Riobó, Antonio Portela, José Álvarez Vázquez, José Palacios Pérez, Bernardino Fernández, José López García, Vicente López, Isolino Patiño, Ramón Blanco, Sabino Méndez, Arturo Goberna, Serafín Acuña Méndez, Isolino Patiño, Serafín Blanco, Ricardo Gómez."

Concorda co orixinal ó que remito e a petición do demandante, expido a presente que asino co visto e praxe do Sr. Xuíz municipal en Bueu a vinte e oito de decembro de mil novecentos noventa e un. Entre liñas - e medio-.

Asinado e rubricado Ricardo Gómez co visto e praxe do Xuíz municipal, Benito Pazos.

(1) ABRIL, PACO : *La profesión más arriesgada del mundo*. Inserido en Faro de Vigo do domingo, 5 de novembro de 2017, páxina de opinión núm. 29

(2) *Opúsculos documentais das Illas de Ons conservados no Arquivo municipal de Bueu (Pontevedra)*. Inseto en "*Ons e Onza nos arquipélagos galegos*". Editado por Institución Cultural Isleña, R.B. Servicios Editotales, S.L., Madrid 2012

(3) Copia do Arquivo da familia Riobó

(4) Ídem. Á súa vez Arquivo do Xulgado de Paz de Bueu. Asuntos civís. Conciliacións

(5) VINCENTI, EDUARDO: *Redención de censos y foros. El problema agrario de Galicia*. Imprenta de los Hijos de M.G. Hernández, Madrid 1917

(6) Non sirvas a quen serviu nin pidas a quen pediu.

Torre de Santa María de Cela, xaneiro a seis de dous mil dezaoit

COLABORA
ACTIVIDADES:

Concello de
BUEU

